

Вучитрн – Војиновића кула и Војиновића мост

На северном ободу Косова Поља, 13 километра јужно од Косовске Митровице, уз десну обалу Ситнице, сместио се Вучитрн – најстарије урбано насеље на Косову и један од најстаријих градова на просторима старе Србије. У самом средишту данашњег Вучитрна налазе се релативно добро очувани остаци Војновића куле из 14. века, која као аутентичан сведок подсећа на некадашњи утврђени град на реци Ситници. Био је то један од највећих и најважнијих градова Вука Бранковића, господара Дренице и Косова, у коме је он подуже времена столовао.

Најранија историја о постанку овог старог српског града није у потпуности расветљена. Неки археолошки налази упућују на закључак да се на месту данашњег Вучитрна налазио римски град *Vitianum*. Мишљења о томе нису у потпуности усаглашена, па ће тек накнадна детаљнија истраживања омогућити прави одговор.

Оно што је неспорно јесте да су већ у времену Стефана Немање, од 12. века па надаље, ови простори били у саставу српске државе. Само име утврђеног града „Влчитрн“, како се најпре звао, јавља се нешто касније.

У једном од сачуваних докумената из раног турског периода (реч је о писму Сабадун паше Дубровчанима) Вучитрн се помиње као „Вучје Трње“.

Поред владарске породице Бранковић, овде су живели и познати властелини Војновићи, који су изградили тврђаву и мост на Ситници, капиталне културно-историјске објекте који и данас постоје.

Из старих докумената и записа видљиво је да је Вучитрн већ крајем 14. и почетком 15. века био живо и економски напредно место. Занатлије, трговци и предузетници одржавали су интензивне пословне везе са дубровачким и млетачким трговцима, којима је Вучитрн био незаобилазна станица на путевима ка Солуну, Софији и Цариграду.

Урбаном развоју и економском снажењу ове старе косовске вароши доприносило је највише то што је смештен у самом средишту богате рударске области. У непосредној близини, само десетак километара северније, налазе се познати средњовековни рудници Трепча и Стари Трг, у којима су се у то време копале руде из којих је прерадом добијано злато, сребро и олово.

Економској моћи и богатству старог града Вучитрна, као и читаве области којом је после смрти цара Уроша 1355. године управљао Вук Бранковић, а потом његов син Ђурађ, много су допринели и рударски центри Ново Брдо и Јаћево (југоисточно од Вучитрна).

Вучитрн снажно подсећа и на историјску Косовску битку 1389. године, која се одвијала недалеко одавде – на делу Косова поља између Лаба и Ситнице.

Црква Самодрежа

Дан уочи битке, војска кнеза Лазара највећим делом улогорила се управо на просторима око Вучитрна. Током поподнева и вечери у оближњем селу Самодрежи, у скромној цркви која је подигнута неколико деценија раније, организовано је колективно причешће војске. А онда, рано изјутра, војска кнеза Лазара кренула је ка Газиместану, где се сударила са војском турског султана Мурата.

Исход овог трагичног обрачуна је познат.

Убрзо потом Турци снажно продиру на Балкан. Намера им је да овладају овим просторима и подјарме народ који би да очува своју самосталност и имовину. У јужним српским крајевима народ пружа жилав отпор, нарочито у добро утврђеним градовима какви су Вучитрн и Ново Брдо.

Пуних пет деценија Срби су успешно одолевали турским нападима. Тек 1439. године они су први пут (али само накратко) успели да освоје та два града. Коначни пад Вучитрна, Новог Брда и осталих делова Косова десио се 1445. године.

Своју величину и несумњиви геополитички, стратешки и економски значај Вучитрн је потврдио и у време турске управе. Током целог 16. и 17. века, а повремено и до краја 18. века, Вучитрн је фигурирао као центар и управно седиште Санџака.

Црква у Самодрежи данас

У прво време турске управе (од 15. до 17. века) територија Косова и Метохије била је подељена на три санџака: вучитрнски, призренски и дукађински. С обзиром на територије и градове који су му припадали (захватао је готово читаву косовску котлину, од Вучитрна на северу до Качаника на југу), Вучитрнски санџак је имао и у управно-политичком и у економском смислу много већи значај него остала два. Тек у 18. веку уз назив Вучитрнски помиње се и Приштински санџак.

Према попису из 1487. године, Вучитрнски санџак имао је у свом саставу осам нахија (Приштину, Ново Брдо, Лаб, Клопотник, Вучитрн...).

Тада је овај град имао 47 муслиманских и 74 хришћанске куће, а приходи су износили 26 хиљада и 204 акче.

Турски путописац Евлија Челебија боравио је на Косову 1661. године и у својим записима дао занимљиве податке о Вучитрну. За овај град каже да је центар Санџака и да је са својим кадилуцима Приштином и Новим Брдом у саставу Румелијског беглербеглука. Вучитрн описује као познати град богаташа и бегова, с много ханова и одаја за дочек пријатеља и гостију. По њему, Вучитрн је у то време имао две хиљаде кућа, а у ближој околини велике винограде и воћњаке. Каже да је у самом центру постојала стара џамија, која је подигнута новчаним прилозима султана Мурата Другог.

Касније је порушена и од њеног материјала је саграђена Чаршијска џамија. Уз ову, постојале су још две џамије. Такође и медреса, неколико текија, мектеба и ханова. Од краја 17. века економски, па самим тим и управно-политички значај Вучитрна постепено опада. Његове административне и политичке функције преузима Приштина, која је економски ојачала и урбано се непрестано ширила.

Приштина је то могла захваљујући свом богатом залеђу – новобрдским и јањевским рудницима, процвату заната и трговине.

Доласком Турака у ове крајеве почела је да се мења и етничка структура становништва. Већ у 15. веку, убрзо после освајачког похода Турака на српске градове на Косову и Метохији, у Вучитрн стиже велики број турских војника и чиновника.

Исто то се догађа и у свим другим градским насељима. Сурова власт освајача и принудне сеобе неизбежно су водили у међусобне сукобе. Тај неповољан процес по домицилно становништво текао је деценијама.

До значајније измене етничког састава становништва дошло је током аустријско-турских ратова 1683–1699. и 1736–1739. године, када је српско становништво било принуђено да се масовно исељава са ових простора и настањује просторе у Топлици, као и северне пределе – у Посавини и Подунављу.

Због погрешне политике и озбиљнијег поремећаја међунационалних односа на Косову и Метохији, управо последњих деценија одвија се драматичан и катастрофичан процес масовних сеоба (исељавања и физичког изгона) српског становништва.

То је жалосна чињеница која има за последицу да у старом српском граду Вучитрну, као и многим другим косовскометохијским градовима, практично више и нема Срба.

Војиновића кула

Војиновића кула

Војиновића кула или Вучитрн (Вучји трн) је градска утврда у Вучитрну. Била је седиште Ђурђа Бранковића (1427—1456) у доба док је био обласни господар Косова. Каснији летописци (Ами Буе, Гиљфердинг) су забележили да сама утврда потиче још из Душановог доба и да је то стара тврђава са неколико кула усред вароши. Међутим, сам Вучитрн је подигнут на месту римског Витијанума (лат. *Vitianum*), тако да је сама тврђава старија од времена цара Душана (краљ 1331—1346, цар 1346—1355).

Данас је од целокупног утврђења опстала само донжон кула која се у народу назива Војиновића кула (по Војиновићима из епских песама) са делом бедема у облику квадрата. Сам донжон спада у ред најлепших кула тог типа у овом делу Србије због својих лепих пропорција и правилно поређаног камења у њеним зидовима. На њеним зидовима (дебљине око 3м) се виде остаци машикула, стрелница односно пушкарница, а поред

затвореног приземља, имала је спрат, над којим се налазио отворени врх куле са грудобраном.

Као и сви донжонови и кула Војиновића није имала улаз у приземљу, већ тек на спрату са јужне стране и њему се прилазило дрвеним степеницама које су се у случају опасности могле лако уклонити.

Позиција града је била таква да Вучитрн у 15. веку постаје важно трговачко и административно средиште, а као такав остаје и након турског продирања на те просторе све до 18. века. Кула и зидине „Каљаје“ остају једини сведок овог историјског периода.

Велика четвртаста тврђава била је покривена и сва испреграђивана за скупљање пшенице, јечма и кукуруза које је скупљано на име беговског десетка. Висока квадратна донжон кула је била смештена на северној страни тврђаве. Управо уз њене бочне зидове (западни и источни зид) четвртаста тврђава је била президана, а у једном делу је био смештен кадија и налазио се турски суд.

Претпоставка је да је ту постојао и дугачки балкон на коме су турске старешине проводиле слободно време јер је кула лежала на мањем узвишењу па се са ње пружао леп поглед.

Са западне стране тврђаве је био најлакши прилаз те је због боље одбране имала две стрелнице-пукарнице које су и данас остале очуване. Поред тога што је била солидно и чврсто изграђена, имала је и лепе пропорције.

Зидана је правилним ређањем камена, тако да је једна од најлепших очуваних грађевина из периода средњег века на овим просторима.

Остали део тврђаве чине зидови који су окруживали кулу и чинили квадратно двориште. Зидови су очувани у висини 4-5 метара. Јужни зид који је окренут ка улици висок је 6-7 метара а при свом дну има ескарпску косину ос 1,2 – 1-5 метара висине са 35-45 цм испада. Улаз у двориште пробијен је накнадно и налази се на источној страни тврђаве. Ранији улаз је данас зазидан а био је полукружно засведен и налази се у северном зиду на 1 метар удаљености од западне стране донжон куле.

Војиновића мост

Војиновића мост, фото: КиМ новине

Посебну пажњу заслужује стари камени мост Војновића из 14. века. Саграђен је на реци Ситници.

Обликом и димензијама и данас представља градитељски подухват: састављен је од девет лукова, а укупна дужина му је 135 метара.

Овај мост је, иначе, један од најстаријих и највећих објеката те врсте на Балкану и увршћен је међу најзначајније српске средњовековне споменике на Косову и Метохији.

Сам мост је подигнут да би премостио Ситницу, на траси караванског пута који је повезивао Дубровник са Скопљем, а направљен је од, наизменично ређаног, правилно тесаног, камења црвене и сиве боје. Дугачак је преко 135 метара са девет лукова, док је ширина његовог коловоза готово 5 метара.

Сами лукови су асиметрични, а највећи од њих има ширину од готово 13 метара. Ток Ситнице се временом мењао, тако да је првобитно подигнуто пет лукова оштрих врхова, да би им касније било дозидано још четири лука полукружног облика. Река је у наредним вековима наставила да мења свој ток и ствара наносе око моста, тако да данас испод њега више не тече река Ситница, а услед речних наноса му је смањена и укупна дужина.

Кула и мост су стављени под заштиту државе као непокретно културно добро од изузетног значаја на основу одлуке Завода за заштиту и научно проучавање споменика културе НРС у Београду, бр. 858 од 19. маја 1949. Закон о заштити споменика културе и природних реткости (Сл. гласник НРС бр. 54/4).

Војиновића мост, на табли поред на албанском и на енглеском језику стоји натпис “Камени мост”

Извор: [nspm, paluba.info](http://nspm.paluba.info)

BY [SANJA BAJIĆ](#) · PUBLISHED 19. ЈАНУАРА 2017. · UPDATED 19. ЈАНУАРА 2017.